

| Katarzyna Piórkowska

Badania naukowe w zarządzaniu strategicznym – refleksje nad wielowymiarowością konstruktów, pluralizmem metod i badaniami wielopoziomowymi

Streszczenie

Celem artykułu jest pogłębienie wiedzy w zakresie kierunków rozwoju metodyki badań w zarządzaniu strategicznym. Osiągnięcie celu umożliwiły ekstensywne studia literatury i badań w renomowanych czasopismach (głównie: „Journal of Mixed Methods Research”, „Organisational Research Methods”, „Business Research Quarterly”, „Academy of Management Journal”, „Strategic Organization”, „Academy of Management Review”, „Strategic Management Journal”, „Journal of Management”, „Academy of Management Review”, „Organization” oraz innych zawierających wysoce referencyjne opracowania z danej dziedziny), podejmujących problematykę metod badawczych w teorii zarządzania, a w szczególności w obszarze zarządzania strategicznego, w latach 2010–2016.

Pierwsza część artykułu przedstawia w sposób ogólny problematykę (ograniczenia i wyzwania) prowadzenia badań w zarządzaniu strategicznym. Następnie omówiono zagadnienia związane z konceptualizacją konstruktów (w tym konstruktów wielowymiarowych). Kolejne punkty dotyczą *mixed methods research* i badań wielopoziomowych. W końcowej części artykułu sformułowano wnioski i rekomendacje dotyczące prowadzenia badań naukowych w zarządzaniu strategicznym.

Słowa kluczowe: zarządzanie strategiczne, wielowymiarowość konstruktów, pluralizm metod, wielopoziomowość badań.

Klasyfikacja JEL: M10, C18.

1. Wprowadzenie

Początki rozwoju zarządzania strategicznego przypadają na lata 60. XX wieku (prace m.in. A.D. Chandlera, H.I. Ansoffa, K.R. Andrewsa). Obecnie zauważalne są sygnały wchodzenia tego obszaru nauki w fazę dojrzałości – metody badawcze stają się coraz bardziej kompleksowe, pogłębione studia przypadków zastępowane są złożonymi ekonometrycznymi technikami, analizami wielopoziomowymi, swoistą hybrydą metodologiczną i metodyczną [Guerras-Martín, Madhok i Montoro-Sánchez 2014, Molina-Azorin 2012], a kognitywno-semantyczne rozważania dotyczące pojęcia strategii czy zarządzania strategicznego, jak się wydaje, osiągnęły konsensus [Ronda-Pupo i Guerras-Martin 2012].

Próbując skomasować zagadnienia, których dotyczy ewolucja badań w zarządzaniu strategicznym, można stwierdzić, że dotyczą one głównie dwóch, inicjujących napięcia, wymiarów: podejścia w zarządzaniu strategicznym skoncentrowane na wnętrzu *versus* skoncentrowane na otoczeniu organizacji oraz orientacja na poziom mikro *versus* orientacja na poziom makro analizy [Guerras-Martín, Madhok i Montoro-Sánchez 2014]. Od około 2005 r. badania ukierunkowują się w coraz większym stopniu – konfrontując się bez wątpienia z podejściem instytucjonalnym, strategiczną przedsiębiorczością czy podejściem sieciowym – na poziom mikro analizy i wnętrza organizacji, dotykając takich koncepcji jak behawioralna strategia oraz mikrofundamenty w zarządzaniu strategicznym (por. [Piórkowska 2014a, b; Powell, Lovallo i Fox 2011]).

Jednakże, bez względu na omawiane podejście i eksplorowane w nim zjawiska, przykładowe kierunki rozwoju metodyki w zarządzaniu strategicznym dotyczą: wielowymiarowości konstruktów (*multidimensional constructs*), polimorfizmu metod badawczych (*mixed methods research*) i badań wielopoziomowych (*multi-level research*). Niesie to ze sobą konkretne wątpliwości dotyczące pomiaru konstruktów, gdyż różnorodność podejść w formułowaniu pytań badawczych i projektowaniu konstruktów skutkuje wielością mierników danego zjawiska, co staje się problematyczne w sytuacji, gdy poszczególne narzędzia pomiaru nie są spójne, a to z kolei prowadzi do niewłaściwej interpretacji wyników badań [Cording, Christman i Weigelt 2010, Hill, Kern i White 2012, Venkatraman i Grant 1986].

Celem artykułu jest pogłębienie wiedzy w zakresie kierunków rozwoju metodyki badań w zarządzaniu strategicznym. Do osiągnięcia celu posłużyły pogłębione studia literatury i badań przedstawionych w renomowanych czaso-

pismach podejmujących problematykę metod badawczych w teorii zarządzania, a w szczególności w obszarze zarządzania strategicznego, w latach 2010–2016¹.

W artykule przedstawiono w sposób ogólny problematykę (ograniczenia i wyzwania) prowadzenia badań w zarządzaniu strategicznym. Następnie omówiono zagadnienia związane z konceptualizacją konstruktów (w tym konstruktów wielowymiarowych). Kolejne punkty dotyczą *mixed methods research* i badań wielopoziomowych. W końcowej części artykułu sformułowano wnioski i rekomendacje dotyczące prowadzenia badań naukowych w zarządzaniu strategicznym.

2. Badania w zarządzaniu strategicznym – ograniczenia i wyzwania

Obszar zarządzania strategicznego w swej ontologicznej, epistemologicznej i metodologicznej interdyscyplinarności zagadnień związanych z procesem formułowania i realizacji strategii (czerpie wskazówki z różnych nauk, a zwłaszcza z ekonomii, psychologii i socjologii) wywołuje szereg trudności w zapewnieniu prowadzenia badań na wysokim poziomie (zob. m.in. [Hambrick 2004, 2007, Hill, Kern i White 2012, Hitt, Boyd i Li 2004, Oxley, Rivkin i Ryall 2010, Suddaby 2010] – stanowi to jedno z elementarnych wyzwań dla badaczy zajmujących się zarządzaniem strategicznym. Podstawowymi celami badań nad strategią (szeroko pojmowaną, również w aspekcie dynamiki²) jest po pierwsze ustanowienie wiarygodnych konstruktów przyczyniających się do identyfikowania trafnych przyczynowych relacji pomiędzy zjawiskiem i jego determinantami, a po drugie, wracając do kwestii wielodyscyplinarności zarządzania strategicznego, spójnej terminologii i konwergentnych narzędzi pomiaru. Koniecznie należy wspomnieć, że różnorodna terminologia i niekonwergentne narzędzia pomiaru utrudniają kumulację wiedzy i rozumienie danego zjawiska

¹ Dokonano przeglądu wszystkich artykułów następujących czasopism: „Journal of Mixed Methods Research”, „Organisational Research Methods”, „Business Research Quarterly”, „Academy of Management Journal”, „Strategic Organization”, „Academy of Management Review”, „Strategic Management Journal”, „Journal of Management”, „Academy of Management Review” z lat 2010–2016 oraz innych zawierających publikacje najbardziej referencyjnych autorów z danego obszaru (ok. 800 opracowań). Ze względu na ograniczenia objętościowe artykułu przywołano tylko te przykładowe, które w największym stopniu dotyczyły omawianej problematyki.

² Zagadnienia metodyczne badań nad strategią w ujęciu dynamicznym, a więc głównie w kontekście ewolucyjnego nurtu zarządzania strategicznego, charakteryzują się szczególną złożonością – przede wszystkim ze względu na konieczność eksploracji takich skomplikowanych zjawisk, jak np. ścieżka rozwoju przedsiębiorstw (*path dependency*), emergencja, koewolucja, selekcja zewnętrzna i wewnętrzna czy rutyny organizacyjne (szerzej zob. [Durand 2012, Stańczyk-Hugiet, Piórkowska i Stańczyk 2016, Thietart 2016]).

[Hill, Kern i White 2012, Oxley, Rivkin i Ryall 2010, Suddaby 2010], przenikają do różnych domen zjawisk związanych ze strategią, ograniczają dyskusję naukową pomiędzy dyscyplinami [Hill, Kern i White 2012] oraz utrudniają interpretację wyników badań [Edmondson i McManus 2007]. Wymienione cele można osiągnąć poprzez formułowanie twierdzeń, tez, propozycji badawczych, które są: a) klarowne (interpretacja konstruktów nie różni się wśród różnych badaczy), b) wyprowadzone z zachowaniem metodycznego rygoru (metodyczny rygor zapewnia wewnętrzną trafność konstruktów, dzięki której inni badacze mogą niezależnie prowadzić badania z jego wykorzystaniem), c) podatne na pomiar, d) prawdopodobne (spełniają test spójności) [McKinley 2007; Oxley, Rivkin i Ryall 2010, s. 380; Suddaby 2010].

Tabela 1. Jakość badań w zarządzaniu strategicznym – kierunki rozwoju

Typ badań	Propozycje
Badania konceptualne (teoretyczne)	Teoretyczne twierdzenia są jasno określone: interpretacje znaczeń, przesłańek i wniosków nie różnią się w zależności od badacza i jego orientacji badawczej
	Teoretyczne twierdzenia są ukonstytuowane rygorystycznie: zostaje zachowana logika wyciągania wniosków na podstawie określonych przesłańek
	Obiekty zawarte w teoretycznych propozycjach są mierzalne – umożliwia to ich testowanie
	Teoretyczne twierdzenia są prawdopodobne: zostaje zachowana spójność pomiędzy kluczowymi nośnikami badanego zjawiska
Badania empiryczne	Badania zawierają maksymalnie transparentne dane empiryczne
Badania empiryczne w celu testowania teorii	Badanie zawiera wiarygodne dane, które ściśle odpowiadają teoretycznym konstruktom
	Jednostka analizy w modelu konceptualnym odpowiada poziomowi agregacji danych zastosowanych do badania empirycznego
	Badania zawierają trafne zmienne zastępcze teoretycznych konstruktoów i odnoszą się również do alternatywnych interpretacji tych zmiennych
	Projekt badania i dobór metod dokonywane są szczególnie starannie w celu wygenerowania trafnego wniosku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Oxley, Rivkin i Ryall 2010].

Wciąż jednakże pozostaje aktualne pytanie: jakimi atrybutami powinny charakteryzować się badania o wysokim stopniu jakości? J.E. Oxley i współautorzy [2010] postulują wzrost specjalizacji w badaniach nad strategią, czy zarządzaniem strategicznym w ogóle, w kontekście prób ograniczania liczby artykułów hybrydowych łączących teoretyzowanie z badaniami empirycznymi

prowadzonymi z uwzględnieniem dużych prób badawczych. Ze względu na fakt, że każdy empiryczny projekt takich badań hybrydowych kończy się propozycją nowej teorii, pojawiają się duże trudności replikowania badań, a możliwości konfirmacji autorskiej interpretacji uzyskiwanych wyników badań zostają ułatwione. Niestety zasady narzucane na autorów przez komitety redakcyjne zagranicznych czasopism nie sprzyjają ograniczaniu takiego naukowego fetyszu (por. [Certo, Sirmon i Brymer 2010, Hambrick 2004, 2007, Helfat 2007, Hill, Kern i White 2012, Oxley, Rivkin i Ryall 2010]).

Proces poprawy jakości badań w zarządzaniu strategicznym powinien zatem koncentrować się na spójności badań (zwłaszcza empirycznych), a co za tym idzie, czerpaniu wiedzy i doświadczenia naukowego z badań już przeprowadzonych w określonej dziedzinie. W tabeli 1 wskazano propozycje kierunków poprawy jakości badań w zarządzaniu strategicznym.

3. W kierunku właściwych konceptualizacji oraz konstruktów wielowymiarowych (*multi-dimensional constructs*)

Problemy związane z niewłaściwymi konceptualizacjami pojęć i brakiem klarowności eksplorowanych zjawisk, które w obliczu złożonej rzeczywistości odzwierciedlają kompleksowe, niejednorodne i trudno identyfikowalne zjawiska, skłaniają badaczy do przywiązywania coraz większej wagi do poprawnego metodycznie definiowania koncepcji, konceptów czy konstruktów (m.in. [Locke 2012, MacKenzie 2003, MacKenzie, Podsakoff i Podsakoff 2011, Podsakoff *et al.* 2013, Suddaby 2010]). Przykładowo J.C. Molloy i współautorzy [2011] konkludują, że jedynie ok. 14% z 93 badań przeprowadzonych w latach 2006–2009 nad podejściem zasobowym w zarządzaniu strategicznym zawierało konieczne i wystarczające warunki dla zdefiniowania zasobu (jako dobra niematerialnego) i ok. 46% konceptualizacji w podejściu zasobowym odróżniało podstawowy konstrukt od konstruktów powiązanych. W procesie definiowania konstruktów należy dołożyć starań, by poprawnie formułować domenę konstruktów, gdyż niejednokrotnie problemy z testowaniem zakorzenione są w procesie definiowania konstruktów – jeśli domena jest zbyt ekstensywnie zdefiniowana, istnieje zagrożenie inkorporacji do docelowego konstruktów czynników zewnętrznych bądź innych domen [Netemeyer, Bearden i Sharma 2003]. Brak koncepcyjnej klarowności może prowadzić do: a) proliferacji konstruktów – sytuacji, w której dany konstrukt ma różne nazwy bądź jego domeny przenikają się z ontologicznego punktu widzenia (m.in. [Popper 2002]); b) trudności w określaniu i testowaniu nomologicznej sieci konstruktów (m.in. [Tepper i Henle 2011]); c) problemów z operacjonalizacją

– niedopasowania konstruktów i narzędzi jego pomiaru (m.in. [Adcock i Collier 2011, Podsakoff, MacKenzie i Podsakoff 2016]).

Podejście do opracowywania koncepcji, konceptów i konstruktów różni się również w zależności od stopnia orientacji badacza na badania jakościowe i ilościowe. Nie jest to zaskakujące, gdyż badacze zorientowani typowo na badania jakościowe większą część danej pracy badawczej poświęcają znaczeniu konstruktów (w tym znaczeniu słowa samego w sobie) i jego analizie. Z kolei badacze preferujący w większym stopniu podejście ilościowe poszukują przede wszystkim danych do analiz statystycznych, więc większość czasu poświęcają naturze i jakości narzędzi pomiaru, operacjonalizacji, agregacji i analizie uzyskanych wyników [Goertz i Mahoney 2013].

Wraz z dojrzewaniem teorii zarządzania strategicznego rośnie finezyjność implementowanych koncepcji. Konsekwentnie, stosowanie konstruktów wielowymiarowych staje się intensywniejsze i poprzez to zwiększa się poziom ich zaawansowania. Konstrukty jest wielowymiarowy, jeśli składa się z kilku wzajemnie powiązanych atrybutów i mieści się w wielowymiarowych domenach [Law, Wong i Mobley 1998]. Jednakże stosowanie takich konstruktów skutkuje określonymi problemami i nie jest metodycznie oczywiste. Wielu badaczy nie definiuje *explicite* relacji pomiędzy danymi konstruktami w całości i ich wymiarami, posługując się po prostu ogólnymi nazwami odnoszącymi się do grupy powiązanych konstruktów i zakładając, że ta nazwa stanowi wielowymiarowy konstrukty. Co więcej, badacze dokonują konceptualizacji i formułują hipotezy na poziomie poszczególnych wymiarów, zakładając, iż sposób rozumowania można automatycznie przenieść na poziom ogólnego konstruktów (por. [Wong, Law i Huang 2008]). Można wyróżnić następujące modele wielowymiarowych konstruktów: latentny, zagregowany i profilowany. W latentnych modelach wielowymiarowy konstrukty jest konstruktem wyższego rzędu, a wymiary stanowią odmienne formy manifestowane przez dany konstrukty (przykład: zachowania obywatelskie). W przypadku gdy wymiary danego konstruktów mogą być algebraicznie połączone i zagregowane oraz stanowią reprezentację konstruktów (wymiarów stanowią komponenty całkowitego wielowymiarowego konstruktów) – mamy do czynienia z zagregowanym modelem (przykład: satysfakcja z pracy). Z kolei jeśli wymiary danego konstruktów nie mogą być algebraicznie połączone i zagregowane, aby stanowią reprezentację konstruktów, najczęściej mamy do czynienia z profilowanym modelem – innymi słowy, takie konstrukty są określone jako profile różnych poziomów wymiarów. Konsekwentnie, każdy wymiar ulega dychotomizacji (niski *versus* wysoki), a całkowity konstrukty jest kombinacją profili wymiarów na poszczególnych poziomach (przykład stanowi profil osobowości MBTI) [Wong, Law i Huang 2008].

W celu uniknięcia nadmiernej proliferacji konstruktów w zarządzaniu, w tym zarządzaniu strategicznym, proponuje się coraz częściej powrót do następujących podstawowych etapów konceptualizacji pojęć i formułowania konstruktów [Podsakoff, MacKenzie i Podsakoff 2016]: 1) identyfikacja potencjalnych atrybutów konstruktów poprzez zbiór reprezentatywnych definicji – a) analiza literatury, wywiady, grupy fokusowe, studia przypadków, porównywanie danego konstruktów z przeciwstawnymi do niego, b) analiza dotychczasowych operacjonalizacji konstruktów; 2) uporządkowanie potencjalnych atrybutów według tematu i zidentyfikowanie tych koniecznych i wystarczających do konceptualizacji – a) zredukowanie atrybutów opracowanych na etapie pierwszym, b) opracowanie teoretycznego schematu w celu uporządkowania atrybutów zgodnie z wymiarami konstruktów, c) zidentyfikowanie kryteriów klasyfikowania atrybutów niezbędnych do konceptualizacji; 3) rozwinięcie wstępnej definicji konstruktów – a) opis właściwości reprezentujących dany konstrukt, b) opis koniecznych i wystarczających atrybutów konstruktów, c) określenie wymiarów konstruktów, d) określenie stopnia odmienności atrybutów danego konstruktów od atrybutów konstruktów powiązanych, e) zidentyfikowanie, jeśli jest to możliwe, antecedenencji i konsekwencji danego konstruktów; 4) zredefiniowanie wstępnej konceptualizacji – a) iteracyjne eliminowanie wszelkich niejasności i żargonowych określeń, b) uwzględnienie komentarzy uzyskanych w wyniku dyskusji nad konstruktami.

4. W kierunku polimorfizmu metod badawczych (*mixed methods research*)

Kwestia łączenia metod badawczych w zarządzaniu najczęściej rozpatrywana jest z perspektywy metod jakościowych i ilościowych, sekwencyjnego, równoległego bądź konwersyjnego ich stosowania (m.in. [Gibson 2016, Hart *et al.* 2009, Kelle 2001, Molina-Azorin i Fetters 2016]). Wybrane konceptualizacje *mixed methods research* zawarto w tabeli 2.

W przypadku łączenia metod jakościowych i ilościowych w celu odpowiedzi na konkretne pytania badawcze pojawia się co najmniej jeden z następujących rezultatów: a) wyniki badań jakościowych i ilościowych mogą być zbieżne i prowadzą do podobnych wniosków, b) wyniki badań jakościowych i ilościowych z jednej strony odnoszą się do różnych obiektów i zjawisk, ale z drugiej strony mogą być wzajemnie komplementarne, c) wyniki badań jakościowych mogą być całkowicie sprzeczne bądź dywergentne [Flick 1992]. Jeśli celem łączenia metod jakościowych i ilościowych jest kumulatywna bądź wzajemna walidacja uzyskanych wyników, konwergencja uzyskanych wyników staje się warunkiem *sine qua non*, a komplementarność nie jest cechą oczekiwaną. Natomiast w przypadku gdy

komplementarność jest głównym celem łączenia metod jakościowych i ilościowych, konwergencyjne wyniki nie stanowią wartości dla badań [Flick 1998].

Tabela 2. Wybrane konceptualizacje *mixed methods research*

Autor	Konceptualizacja	Cele	Podejścia
Molina-Azarin [2012]	łączenie jakościowego i ilościowego zbierania danych dla analizy pojedynczego przypadku	– triangulacja (konwergencja i koroboracja) – rozwój metod – ekspansja metod – komplementarność metod	– symultaniczna bądź sekwencyjna wzajemna priorytetowość metod jakościowych i ilościowych – symultaniczna bądź sekwencyjna różna priorytetowość metod jakościowych i ilościowych
Tashakkori i Teddlie [1998, <i>Handbook...</i> 2010]	jakościowe i ilościowe podejścia w formułowaniu pytań i metod badawczych, metod zbierania danych i ich analizy	– triangulacja (poszukiwanie konwergencji wyników) – komplementarność metod – imitacja i ekspansja metod – rozwój metod – dobór metod w zależności od charakteru pytań badawczych, co daje możliwość symultanicznego generowania i weryfikowania teorii w ramach tego samego badania	– symultaniczność – sekwencyjność – konwersja metod jakościowych w ilościowe i odwrotnie – wielopoziomowość (jakościowe dane wykorzystywane na innym poziomie analizy niż ilościowe) – integracja metod (jakościowe i ilościowe metody przenikają się interaktywnie na wszystkich etapach badania)
Edmondson i McManus [2007]	hybrydowe metody badawcze	– łączenie metod w celu zwiększenia trafności nowych narzędzi pomiaru bądź pełniejszego zrozumienia funkcjonujących mechanizmów	– uzupełnienie jakościowych badań danymi ilościowymi i odwrotnie
Johnson, Onwuegbuzie i Turner [2007]	typ badań, w których badacz łączy elementy jakościowego i ilościowego podejścia w zakresie organizacji badania, zbierania i analizy danych oraz metod wnioskowania	– metodyczny pluralizm zapewniający większą trafność badań niż w przypadku stosowania monometodycznych projektów badawczych	– badania ilościowe i jakościowe stosowane są w równym stopniu – dominują badania jakościowe – dominują badania ilościowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Gibson 2016, Johnson i Onwuegbuzie 2004].

Do pozytywnych aspektów ilościowego podejścia do badań w zarządzaniu strategicznym zalicza się: a) specyfikę operacjonalizacji i pomiaru konkretnego konstruktów, b) możliwość grupowych porównań wyników badań, c) możliwość badania siły związków pomiędzy zmiennymi, d) możliwość specyfikacji modelu i testowania hipotez. Podstawowe ograniczenie badań ilościowych dotyczy dekontekstualizacji [Castro 2010]. Wielu badaczy coraz większą uwagę koncentruje na badaniach jakościowych (m.in. [Bergman 2010, Bergman 2011a, b, Castro *et al.* 2010, Denzin 2012, Daigneault i Jacob 2014, Evans, Coon i Ume 2011, Flick *et al.* 2012, Gibson 2016, Guest 2012, Howe 2012, Molina-Azorin 2011, 2012, Wheeldon 2010]), a wśród nich prym wiodą badania etnograficzne (m.in. [Berthod, Grothe-Hammer i Sydow 2016, Crede i Borrego 2013, Jarzabkowski, Bednarek i Lê 2014, Vesa i Vaara 2014]) oraz fenomenologiczne (m.in. [Mayoh i Onwuegbuzie 2015]). Podejście jakościowe jest w pełni kontekstualne [Gelo, Braakmann i Benetka 2008]), a do głównych jego zalet można zaliczyć: a) zdolność generowania konkretnych antecedenencji danego zjawiska (zachowania, emocji itp.), b) zdolność prowadzenia narracji w oryginalnym naturalnym kontekście, c) możliwość pogłębionych analiz ludzkich i społecznych systemów (m.in. [Castro *et al.* 2010]). Ograniczenia podejścia jakościowego dotyczą przede wszystkim trudności w: a) wiarygodnej integracji informacji zaczerpniętych z obserwacji czy wywiadów, b) określeniu związków pomiędzy zaobserwowanymi zjawiskami, c) opracowywaniu prawidłowych preskryptywnych procedur, co utrudnia formułowanie confirmacyjnych wniosków.

5. W kierunku badań wielopoziomowych (*multi-level research*)

Badania wielopoziomowe wychodzą naprzeciw występującemu w naukach o zarządzaniu, w tym w zarządzaniu strategicznym, podziałowi na orientację na badania mikro – koncentrujące się na jednostce i makro – skoncentrowane na zagadnieniach dotyczących organizacji³. Podział ten jest widoczny zarówno w poszczególnych zrzeszeniach (swoistych klastrach) badaczy (np. European Academy of Management, Strategic Management Society, Academy of Management, British Academy of Management, APROS, EGOS), jak i w radach programowych renomowanych czasopism preferujących określony sposób prowadzenia badań naukowych. Podział występujący pomiędzy domenami mikro i makro nasila się również wskutek dywergentnych w poszczególnych domenach projektów badawczych, narzędzi pomiaru i technik analizy danych [Aguinis *et al.* 2009, Aguinis *et al.* 2011, Ployhart i Vandenberg 2010].

³ Należy wspomnieć, że badania wielopoziomowe dotyczą również poziomu pośredniego (mezo), jakim jest poziom analizy zespołów.

W badaniach wielopoziomowych należy rozpatrywać trzy aspekty: poziom teorii (podstawowy poziom, do którego odnoszone są generalizacje), poziom pomiaru (do którego przypisane są dane) i poziom analizy (na którym weryfikowane są hipotezy) [Rousseau 1985]. W tabeli 3 przedstawiono etiologię (wybrani autorzy) badań wielopoziomowych w odniesieniu do poziomu teorii, pomiaru i analizy.

Tabela 3. Etiologia badań wielopoziomowych – kontekst poziomu teorii, pomiaru i analizy

Autor	Wkład w paradygmat badań wielopoziomowych
Poziom teorii	
Freeman [1980]	logika konstytuowania jednostek analizy
Hitt <i>et al.</i> [2007]	argumenty przemawiające za wielodyscyplinarnością i wielopoziomowością badań nad organizacją
Mossholder i Bedeian [1983]	wprowadzono zagadnienie wnioskowania na wielu poziomach analizy – zmienne wyższego i niższego rzędu wywierają wpływ na wyniki niższego rzędu
Dansereau i Yammarino [2000]	– rozwinięcie podejścia wielopoziomowego do badań w kontekście zachowań organizacyjnych – propagowanie techniki waba (<i>within and between analysis</i>) – podkreślenie konieczności stosowania nie tylko testowania statystycznego na danym poziomie analizy, ale zwłaszcza badania relacji pomiędzy różnymi poziomami analizy
House, Rousseau i Thomas-Hunt [1995]	konieczność rozpatrywania następujących aspektów: izomorfizm, homologia, relacje na wskroś poziomów analizy, kompilacja
Klein, Cannella i Tosi [1999]	podstawy podejścia wielopoziomowego w zakresie teorii, pomiaru i analizy danych
Kozłowski i Klein [2000]	zasady budowania teorii z wykorzystaniem podejścia wielopoziomowego: a) siła oddziaływania, b) inkluzja, c) zakorzenienie, d) synchroniczność zjawisk organizacyjnych na różnych poziomach
Poziom pomiaru	
Dyer, Hanges i Hall [2005]	podkreślenie znaczenia rozwoju metod oceny narzędzi pomiaru oraz rekomendacje dla wielopoziomowej confirmacyjnej analizy czynnikowej
Bliese [2000]	propagowanie różnych form estymatorów korelacji oraz podkreślenie znaczenia wewnętrznej wiarygodności konstruktów i wagi agregacji danych
Bliese [2000], Castro [2002]	zróżnicowane i zaawansowane podejścia do oceny wewnętrznej wiarygodności stosowanych narzędzi pomiaru
Chen, Bliese i Mathieu [2005]	zaawansowana dyskusja nad rzetelnością i wiarygodnością stosowanych narzędzi, nad różnymi formami agregacji konstruktów
Kozłowski i Klein [2000]	wyodrębnienie dwóch form emergentnych właściwości konstruktów: kompozycja (addytywność konstruktów niższego rzędu) oraz kompilacja (łączenie konstruktów niższego rzędu bez zasady addytywności)

cd. tabeli 3

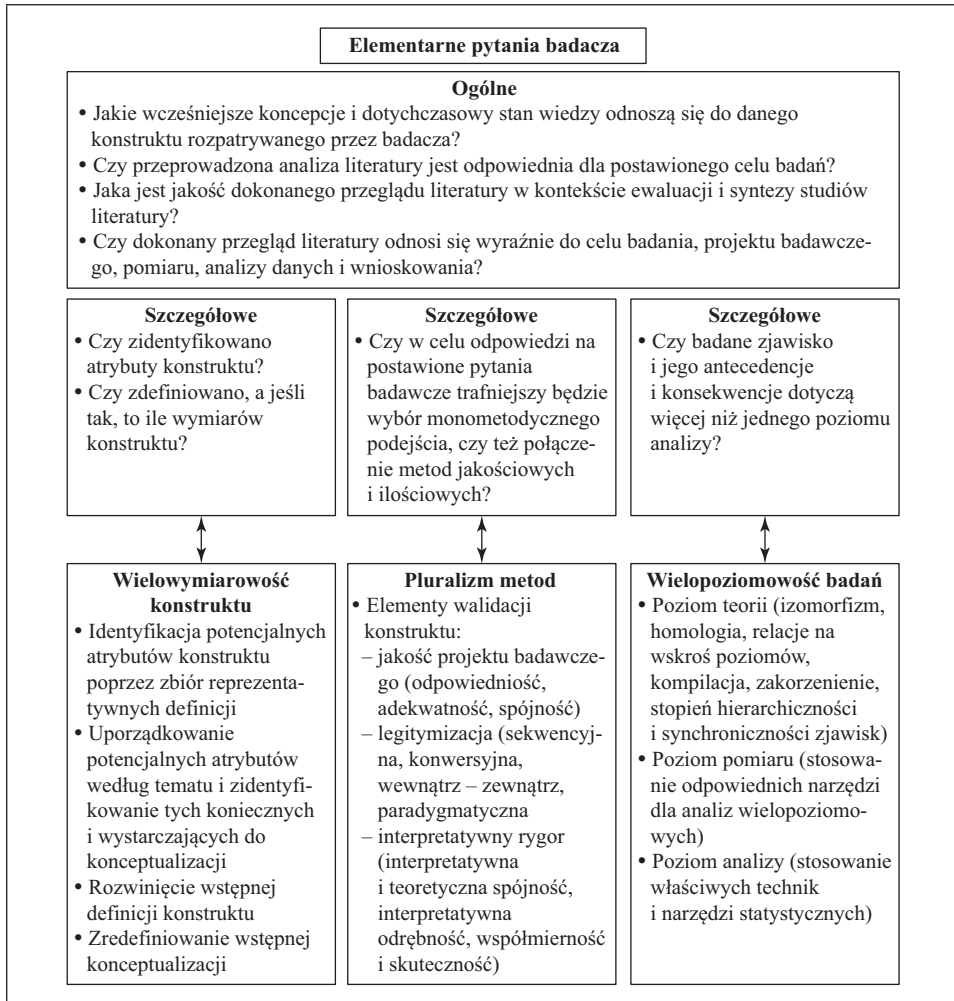
Autor	Wkład w paradygmat badań wielopoziomowych
Berson, Avolio i Kahai [2003]	zastosowanie teorii ugruntowanej i triangulacji dla walidacji wielowymiarowych konstruktów (podejście iteracyjne z zastosowaniem indukcyjnych, dedukcyjnych i konfirmacyjnych metod w celu identyfikacji poziomów i jednostek analizy dla poszczególnych poziomów)
Poziom analizy	
Burstein, Linn i Capell [1978]	pierwsze ilustracje dwuetapowych badań (etapy powiązane z wielopoziomowością) i hierarchicznego liniowego modelowania
James i Williams [2000]	zastosowanie techniki regresji clop (<i>cross-level operator</i>) w celu symultanicznego testowania wpływu efektów z wyższego i niższego poziomu na wyniki na poziomie niższym
Bliese i Hanges [2004]	stosowanie założeń niezależności obserwacji w badaniach wielopoziomowych oraz analiza statystycznych technik dla oddzielenia indywidualnych i grupowych efektów
Bauer [2003]	zastosowanie technik modelowania równań strukturalnych w badaniach wielopoziomowych
Hofmann [1997]	zastosowanie modelowania liniowego hierarchicznego w badaniach wielopoziomowych w zarządzaniu
Chen, Bliese i Mathieu [2005]	rozwinięte podejście testowania wielopoziomowych modeli homologicznych
Zhang, Zyphur i Preacher [2009]	<ul style="list-style-type: none"> – medacyjne wielopoziomowe analizy – techniki różnicowania efektów pochodzących z wyższych i niższych poziomów – testowanie istotności efektów pośrednich
Short <i>et al.</i> [2006]	zastosowanie 3-poziomowych modeli w badaniu organizacji zakorzenionych w wielopoziomowych dynamicznych procesach

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Dansereau i Yammarino 2000, Klein, Cannella i Tosi 1999, Kozłowski i Klein 2000, Mathieu i Chen 2011].

Do znamienitych egzemplifikacji podejścia wielopoziomowego w badaniach w zarządzaniu i w zarządzaniu strategicznym należą niewątpliwie badania D. Daltona i C.M. Dalton [2011] łączące poziom mikro i makro w obszarze nadzoru korporacyjnego, badania (modele i ich empiryczne testowanie) nad wielopoziomowymi sieciami w organizacji [Zappa i Lomi 2015], badania D.A. Shepherd [2011] w zakresie wielopoziomowości fenomenu przedsiębiorczości, badania S.W. Kozłowskiego i współautorów [2013] nad dynamiką emergencji, badania D.M. Rousseau [2011], ukazujące perspektywę wielopoziomowości w analizowaniu konstruktów zachowań organizacyjnych oraz nawołujące badaczy do otwartości na logikę badań wielopoziomowych i ich implikacji dla rozwoju nauki oraz do poszukiwania innych niż tradycyjne metod prowadzenia badań z takiej perspektywy (np. symulacje), czy też badania D.W. Waldmana, M.Z. Cartera i P.W. Homa [2015] nad przywództwem.

6. Podsumowanie

Chociaż wiele twierdzeń i postulatów zawartych w niniejszym artykule może wydawać się oczywistych, ich realizacja w praktyce wciąż jest słabo zauważalna – co niewątpliwie podkreśla zasadność ich przywoływania.

Rys. 1. Badania naukowe z uwzględnieniem wielowymiarowości konstruktów, pluralizmu metod i podejścia wielopoziomego

Źródło: opracowanie własne.

Na danym etapie rozwoju nauki stosowane są różne terminy i różne narzędzia pomiaru. W procesie konstytuowania się określonych domen pojęciowych wręcz oczekuje się stosowania różnorodnej terminologii w celu osiągnięcia konsensusu wśród badaczy (m.in. [Hill, Kern i White 2012, Ronda-Pupo i Guerras-Martin 2012]). Stosowanie zróżnicowanych narzędzi pomiaru pozwala ponadto na pewnym etapie rozwoju nauki na stawianie różnorodnych pytań badawczych i pokonywanie ograniczeń określonych sposobów zbierania danych. Jednakże sytuacja zmienia się w momencie wchodzenia nauki w okres dojrzałości, a taką nauką staje się zarządzanie strategiczne.

Zagadnienia omówione w niniejszym artykule realizują, jak się wydaje, postawiony przez autorkę cel, a mianowicie przyczyniają się do pogłębienia wiedzy w zakresie kierunków rozwoju metodyki badań w naukach o zarządzaniu, a w szczególności w zarządzaniu strategicznym. Podsumowanie tych treści, stanowiące jednocześnie rekomendacje w zakresie prowadzenia badań naukowych z uwzględnieniem wielowymiarowości konstruktów, pluralizmu metod i podejścia wielopoziomowego, przedstawiono na rys. 1.

Literatura

- Adcock R., Collier D. [2001], *Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research*, „American Political Science Review”, vol. 95(3), <https://doi.org/10.1017/s0003055401003100>.
- Aguinis H., Boyd B.K., Pierce Ch.A., Short J.C. [2011], *Walking New Avenues in Management Research Methods and Theories: Bridging Micro and Macro Domains*, „Journal of Management”, vol. 37(2), March, <https://doi.org/10.1177/0149206310382456>.
- Aguinis H., Pierce Ch.A., Bosco F.A., Muslin I.S. [2009], *First Decade of Organizational Research Methods: Trends in Design, Measurement, and Data-analysis Topics*, „Organizational Research Methods”, vol. 12(1), <https://doi.org/10.1177/1094428108322641>.
- Bauer D.J. [2003], *Estimating Multilevel Linear Models as Structural Equation Models*, „Journal of Educational and Behavioral Statistics”, vol. 28(2), <https://doi.org/10.3102/10769986028002135>.
- Bergman M.M. [2010], *On Concepts and Paradigms in Mixed Methods Research*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 4(3), <https://doi.org/10.1177/1558689810376950>.
- Bergman M.M. [2011a], *The Good, the Bad, and the Ugly in Mixed Methods Research and Design*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 5(4), <https://doi.org/10.1177/1558689811433236>.
- Bergman M.M. [2011b], *The Politics, Fashions, and Conventions of Research Methods*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 5(2), <https://doi.org/10.1177/1558689811408318>.
- Berson Y., Avolio B.J., Kahai S. [2003], *Level Specification: Using Triangulation in a Grounded Theory Approach to Construct Building* [w:] *Annual Review: Multi-level Issues in Organizational Behavior and Strategy*, eds F.J. Yammarino, F. Dansereau, vol. 2, Elsevier Science, Oxford.

- Berthod O., Grothe-Hammer M., Sydow J. [2016], *Network Ethnography: A Mixed-method Approach for the Study of Practices in Interorganizational Settings*, „Organizational Research Methods”, March, <https://doi.org/10.1177/1094428116633872>.
- Bliese P.D. [2000], *Within-group Agreement, Non-independence, and Reliability: Implications for Data Aggregation and Analyses [w:] Multilevel Theory, Research, and Methods in Organizations: Foundations, Extensions, and New Directions*, eds K.J. Klein, S.W.J. Kozlowski, Jossey-Bass, San Francisco.
- Bliese P.D., Hanges P.J. [2004], *Being Both Too Liberal and Too Conservative: The Perils of Treating Grouped Data as Though They Were Independent*, „Organizational Research Methods”, vol. 7(4), <https://doi.org/10.1177/1094428104268542>.
- Burstein L., Linn R.L., Capell F.J. [1978], *Analyzing Multilevel Data in the Presence of Heterogeneous Within-class Regressions*, „Journal of Educational Statistics”, vol. 3(4), <https://doi.org/10.2307/1164777>.
- Castro S.L. [2002], *Data Analytic Methods for the Analysis of Multilevel Questions: A Comparison of Intraclass Correlation Coefficients, $r_{wg(j)}$, Hierarchical Linear Modeling, Within- and Between-analysis, and Random Group Resampling*, „The Leadership Quarterly”, vol. 13, [https://doi.org/10.1016/s1048-9843\(01\)00105-9](https://doi.org/10.1016/s1048-9843(01)00105-9).
- Castro F.G., Kellison J.G., Boyd S.J., Kopak A. [2010], *A Methodology for Conducting Integrative Mixed Methods Research and Data Analyses*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 4(4), <https://doi.org/10.1177/1558689810382916>.
- Certo S.T., Sirmon D.G., Brymer R.A. [2010], *Competition and Scholarly Productivity in Management: Investigating Changes in Scholarship from 1988 to 2008*, „Academy of Management Learning and Education”, vol. 9(4), <https://doi.org/10.5465/amle.2010.56659878>.
- Chen G., Bliese P.D., Mathieu J.E. [2005], *Conceptual Framework and Statistical Procedures for Delineating and Testing Multilevel Theories of Homology*, „Organizational Research Methods”, vol. 8(4), <https://doi.org/10.1177/1094428105280056>.
- Cording M., Christmann P., Weigelt C. [2010], *Measuring Theoretically Complex Constructs: The Case of Acquisition Performance*, „Strategic Organization”, vol. 8(1), <https://doi.org/10.1177/1476127009355892>.
- Crede E., Borrego M. [2013], *From Ethnography to Items: A Mixed Methods Approach to Developing a Survey to Examine Graduate Engineering Student Retention*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 7(1), <https://doi.org/10.1177/1558689812451792>.
- Daigneault P.-M., Jacob S. [2014], *Unexpected but Most Welcome: Mixed Methods for the Validation and Revision of the Participatory Evaluation Measurement Instrument*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 8(1), <https://doi.org/10.1177/1558689813486190>.
- Dalton D.R., Dalton C.M. [2011], *Integration of Micro and Macro Studies in Governance Research: CEO Duality, Board Composition, and Financial Performance*, „Journal of Management”, vol. 37(2), <https://doi.org/10.1177/0149206310373399>.
- Dansereau F., Yammarino F. [2000], *Within and Between Analysis: The Variet Paradigm as an Underlying Approach to Theory Building and Testing [w:] Multilevel Theory, Research, and Methods in Organizations: Foundations, Extensions, and New Directions*, eds K.J. Klein, S.W.J. Kozlowski, Jossey-Bass, San Francisco.
- Denzin N.K. [2012], *Triangulation 2.0*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 6(2), <https://doi.org/10.1177/1558689812437186>.

- Durand R. [2012], *Advancing Strategy and Organization Research in Concert: Towards an Integrated Model?*, „Strategic Organization”, vol. 10(3), <https://doi.org/10.1177/1476127012453290>.
- Dyer N.G., Hanges P.J., Hall R.J. [2005], *Applying Multilevel Confirmatory Factor Analysis Techniques to the Study of Leadership*, „The Leadership Quarterly”, vol. 16, <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2004.09.009>.
- Edmondson A.C., McManus S.E. [2007], *Methodological Fit in Management Field Research*, „Academy of Management Review”, vol. 32(4), <https://doi.org/10.5465/amr.2007.26586086>.
- Evans B.C., Coon D.W., Ume E. [2011], *Use of Theoretical Frameworks as a Pragmatic Guide for Mixed Methods Studies: A Methodological Necessity?*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 5(4), <https://doi.org/10.1177/1558689811412972>.
- Flick U. [1992], *Triangulation Revisited: Strategy of Validation or Alternative?*, „Journal for the Theory of Social Behaviour”, vol. 22(2), <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1992.tb00215.x>.
- Flick U. [1998], *An Introduction to Qualitative Research*, Sage, Thousand Oaks, London–New Delhi.
- Flick U., Garms-Homolová V., Herrmann W.J., Kuck J., Röhsch G. [2012], *“I Can’t Prescribe Something Just Because Someone Asks for It...”: Using Mixed Methods in the Framework of Triangulation*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 6(2), <https://doi.org/10.1177/1558689812437183>.
- Freeman J.H. [1980], *The Unit Problem in Organizational Research* [w:] *Frontiers in Organization and Management*, ed. W.M. Evan, Praeger, New York.
- Gelo O., Braakmann D., Benetka G. [2008], *Quantitative and Qualitative Research: Beyond the Debate*, „Integrative Psychological & Behavioral Science”, vol. 42, <https://doi.org/10.1007/s12124-008-9078-3>.
- Gibson C.B. [2016], *Elaboration, Generalization, Triangulation, and Interpretation: On Enhancing the Value of Mixed Method Research*, „Organizational Research Methods”, April, <https://doi.org/10.1177/1094428116639133>.
- Goertz G., Mahoney J. [2012], *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in the Social Sciences*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Guerras-Martín L.Á., Madhok A., Montoro-Sánchez Á. [2014], *The Evolution of Strategic Management Research: Recent Trends and Current Directions*, „Business Research Quarterly”, vol. 17, <https://doi.org/10.1016/j.brq.2014.03.001>.
- Guest G. [2012], *Describing Mixed Methods Research: An Alternative to Typologies*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 7(2), <https://doi.org/10.1177/1558689812461179>.
- Hambrick D.C. [2004], *The Disintegration of Strategic Management: It’s Time to Consolidate Our Gains*, „Strategic Organization”, vol. 2(1), <https://doi.org/10.1177/1476127004040915>.
- Hambrick D.C. [2007], *The Field of Management’s Devotion to Theory: Too Much of a Good Thing?*, „Academy of Management Journal”, vol. 50(6), <https://doi.org/10.5465/amj.2007.28166119>.
- Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research* [2010], eds A. Tashakkori, Ch. Teddlie, 2nd ed., Sage, Thousand Oaks, CA.
- Hart L.C., Smith S.Z., Swars S.L., Smith M.E. [2009], *An Examination of Research Methods in Mathematics Education (1995–2005)*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 3(1), <https://doi.org/10.1177/1558689808325771>.

- Helfat C.E. [2007], *Stylized Facts, Empirical Research and Theory Development in Management*, „Strategic Organization”, vol. 5(2), <https://doi.org/10.1177/1476127007077559>.
- Hill A.D., Kern D.A., White M.A. [2012], *Building Understanding in Strategy Research: The Importance of Employing Consistent Terminology and Convergent Measures*, „Strategic Organization”, vol. 10(2), <https://doi.org/10.1177/1476127012445239>.
- Hitt M.A., Beamish P.W., Jackson S.E., Mathieu J.E. [2007], *Building Theoretical and Empirical Bridges across Levels: Multilevel Research in Management*, „Academy of Management Journal”, vol. 50(6), <https://doi.org/10.5465/amj.2007.28166219>.
- Hitt M.A., Boyd B.K., Li D. [2004], *The State of Strategic Management Research and a Vision of the Future* [w:] *Research Methodology in Strategy and Management*, eds D. Ketchen, D. Bergh, vol. 1, Elsevier, New York.
- Hofmann D.A. [1997], *An Overview of the Logic and Rationale of Hierarchical Linear Models*, „Journal of Management”, vol. 23(6), [https://doi.org/10.1016/s0149-2063\(97\)90026-x](https://doi.org/10.1016/s0149-2063(97)90026-x).
- House R., Rousseau D.M., Thomas-Hunt M. [1995], *The Meso Paradigm: A Framework for the Integration of Micro and Macro Organizational Behavior*, „Research in Organizational Behavior”, vol. 17.
- Howe K.R. [2012], *Mixed Methods, Triangulation, and Causal Explanation*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 6(2), <https://doi.org/10.1177/1558689812437187>.
- James L.R., Williams L. [2000], *The Cross-level Operator in Regression, ANCOVA, and Contextual Analysis* [w:] *Multilevel Theory, Research, and Methods in Organizations: Foundations, Extensions, And New Directions*, eds K.J. Klein, S.W.J. Kozlowski, Jossey-Bass, San Francisco.
- Jarzabkowski P., Bednarek R., Lê J.K. [2014], *Producing Persuasive Findings: Demystifying Ethnographic Textwork in Strategy and Organization Research*, „Strategic Organization”, vol. 12(4), <https://doi.org/10.1177/1476127014554575>.
- Johnson R.B., Onwuegbuzie A.J. [2014], *Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come*, „Educational Researcher”, vol. 33(7).
- Johnson R.B., Onwuegbuzie A.J., Turner L.A. [2007], *Toward a Definition of Mixed Methods Research*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 1(2), <https://doi.org/10.1177/1558689806298224>.
- Kelle U. [2001], *Sociological Explanations between Micro and Macro and the Integration of Qualitative and Quantitative Methods [43 Paragraphs]*, „Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research”, vol. 2(1), art. 5, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114fqs010159>.
- Klein K.J., Cannella A., Tosi H. [1999], *Multilevel Theory: Challenges and Contributions*, „Academy of Management Review”, vol. 24.
- Kozlowski S.W.J., Klein K.J. [2000], *A Multi-level Approach to Theory and Research in Organizations: Contextual, Temporal, and Emergent Processes* [w:] *Multilevel Theory, Research, and Methods in Organizations: Foundations, Extensions, and New Directions*, eds K.J. Klein, S.W.J. Kozlowski, Jossey-Bass, San Francisco.
- Kozlowski S.W.J., Chao G.T., Grand J.A., Braun M.T., Kuljanin G. [2013], *Advancing Multilevel Research Design: Capturing the Dynamics of Emergence*, „Organizational Research Methods”, vol. 16(4), <https://doi.org/10.1177/1094428113493119>.
- Law K.S., Wong, C.S., Mobley W.M. [1998], *Toward a Taxonomy of Multidimensional Constructs*, „Academy of Management Review”, vol. 23(4), <https://doi.org/10.5465/amr.1998.1255636>.

- Locke E.A. [2012], *Construct Validity vs. Concept Validity*, „Human Resource Management Review”, vol. 22, <https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2011.11.008>.
- MacKenzie S.B. [2003], *The Dangers of Poor Construct Conceptualization*, „Journal of the Academy of Marketing Science”, vol. 31(3), <https://doi.org/10.1177/009207030301003011>.
- MacKenzie S.B., Podsakoff P.M., Podsakoff N.P. [2011], *Construct Measurement and Validation Procedures in MIS and Behavioral Research: Integrating New and Existing Techniques*, „MIS Quarterly”, vol. 35(2).
- Mathieu J.E., Chen G. [2011], *The Etiology of the Multilevel Paradigm in Management Research*, „Journal of Management”, vol. 37(2), <https://doi.org/10.1177/0149206310364663>.
- Mayoh J., Onwuegbuzie A.J. [2015], *Toward a Conceptualization of Mixed Methods Phenomenological Research*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 9(1), <https://doi.org/10.1177/1558689813505358>.
- McKinley W. [2007], *Managing Knowledge in Organization Studies through Instrumentation*, „Organization”, vol. 14(1), <https://doi.org/10.1177/1350508407071863>.
- Molina-Azorin J.F. [2011], *The Use and Added Value of Mixed Methods in Management Research*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 5(1), <https://doi.org/10.1177/1558689810384490>.
- Molina-Azorin J.F. [2012], *Mixed Methods Research in Strategic Management: Impact and Applications*, „Organizational Research Methods”, vol. 15(1), <https://doi.org/10.1177/1094428110393023>.
- Molina-Azorin J.F., Fetters M.D. [2016], *Mixed Methods Research Prevalence Studies: Field-specific Studies on the State of the Art of Mixed Methods Research*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 10(2), <https://doi.org/10.1177/1558689816636707>.
- Molloy J.C., Chadwick C., Ployhart R.E., Golden S.J. [2011], *Making Intangibles “Tangible” in Tests of Resource-based Theory: A Multidisciplinary Construct Validation Approach*, „Journal of Management”, vol. 37(5), <https://doi.org/10.1177/0149206310394185>.
- Mossholder K.W., Bedeian A.G. [1983], *Cross-level Inference and Organizational Research: Perspectives on Interpretation and Application*, „Academy of Management Review”, vol. 8(4), <https://doi.org/10.5465/amr.1983.4284651>.
- Netemeyer R.G., Bearden W.O., Sharma S. [2003], *Scaling Procedures: Issues and Applications*, Sage, Thousand Oaks, CA.
- Oxley J.E., Rivkin J.W., Ryall M.D. [2010], *The Strategy Research Initiative: Recognizing and Encouraging High-quality Research in Strategy*, „Strategic Organization”, vol. 8(4), <https://doi.org/10.1177/1476127010387821>.
- Piórkowska K. [2014a], *Behavioral Strategies as Micro-foundations in Strategic Management*, „Global Business & Economics Anthology”, vol. 2, December.
- Piórkowska K. [2014b], *Micro-foundations w teorii zarządzania strategicznego – czy to tylko retoryka?*, Prace Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, *Zarządzanie strategiczne. Rozwój koncepcji i metod*, red. K. Krupski, t. 27(2), Wałbrzych.
- Plano Clark V.L., Anderson N., Wertz J.A., Zhou Y., Schumacher K., Miaskowski Ch. [2015], *Conceptualizing Longitudinal Mixed Methods Designs: A Methodological Review of Health Sciences Research*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 9(4), <https://doi.org/10.1177/1558689814543563>.

- Ployhart R.E., Vandenberg R.J. [2010], *Longitudinal Research: The Theory, Design, and Analysis of Change*, „Journal of Management”, vol. 36(1), <https://doi.org/10.1177/0149206309352110>.
- Podsakoff P.M., MacKenzie S.B., Podsakoff N.P. [2016], *Recommendations for Creating Better Concept Definitions in the Organizational, Behavioral, and Social Sciences*, „Organizational Research Methods”, vol. 19(2), <https://doi.org/10.1177/1094428115624965>.
- Podsakoff N.P., Podsakoff P.M., MacKenzie S.B., Klinger R.L. [2013], *Are We Really Measuring What We Say We're Measuring? Using Video Techniques to Supplement Traditional Construct Validation Procedures*, „Journal of Applied Psychology”, vol. 98(1), <https://doi.org/10.1037/a0029570>.
- Popper K. [2002], *The Logic of Scientific Discovery*, Routledge, New York.
- Powell T.C., Lovallo D., Fox C.R. [2011], *Behavioral Strategy*, „Strategic Management Journal”, vol. 32(13), <https://doi.org/10.1002/smj.968>.
- Ronda-Pupo G.A., Guerras-Martin L.A. [2012], *Dynamics of the Evolution of the Strategy Concept 1962–2008: A Co-Word Analysis*, „Strategic Management Journal”, vol. 33(2), <https://doi.org/10.1002/smj.948>.
- Rousseau D.M. [1985], *Issues of Level in Organizational Research: Multi-level and Cross-level Perspectives*, „Research in Organizational Behavior”, vol. 7.
- Rousseau D.M. [2011], *Reinforcing the Micro/Macro Bridge: Organizational Thinking and Pluralistic Vehicles*, „Journal of Management”, vol. 37(2), <https://doi.org/10.1177/0149206310372414>.
- Shepherd D.A. [2011], *Multilevel Entrepreneurship Research: Opportunities for Studying Entrepreneurial Decision Making*, „Journal of Management”, vol. 37(2), <https://doi.org/10.1177/0149206310369940>.
- Short J.C., Ketchen D.J. Jr., Bennett N., du Toit M. [2006], *An Examination of Firm, Industry, and Time Effects on Performance Using Random Coefficients Modeling*, „Organizational Research Methods”, vol. 9(3), <https://doi.org/10.1177/1094428106287572>.
- Stańczyk-Hugiet E., Piórkowska K., Stańczyk S. [2016], *Ewolucyjny nurt w naukach o zarządzaniu. Stan wiedzy*, „Przegląd Organizacji”, nr 2.
- Suddaby R. [2010], *Editor's Comments: Construct Clarity in Theories of Management and Organization*, „Academy of Management Review”, vol. 35(3), <https://doi.org/10.5465/amr.2010.51141319>.
- Tashakkori A., Teddlie C. [1998], *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage, Thousand Oaks, CA.
- Tepper B.J., Henle C.A. [2011], *A Case for Recognizing Distinctions among Constructs that Capture Interpersonal Mistreatment in Work Organizations*, „Journal of Organizational Behavior”, vol. 32(3), <https://doi.org/10.1002/job.688>.
- Thietart R.-A. [2016], *Strategy Dynamics: Agency, Path Dependency, and Self-organized Emergence*, „Strategic Management Journal”, vol. 37(4), <https://doi.org/10.1002/smj.2368>.
- Venkatraman N., Grant J.H. [1986], *Construct Measurement in Organizational Strategy Research: A Critique and Proposal*, „Academy of Management Review”, vol. 11(1), <https://doi.org/10.5465/amr.1986.4282628>.
- Vesa M., Vaara E. [2014], *Strategic Ethnography 2.0: Four Methods for Advancing Strategy Process and Practice Research*, „Strategic Organization”, vol. 12(4), <https://doi.org/10.1177/1476127014554745>.

- Waldman D.A., Carter M.Z., Hom P.W. [2015], *A Multilevel Investigation of Leadership and Turnover Behavior*, „Journal of Management”, vol. 41(6), September, <https://doi.org/10.1177/0149206312460679>.
- Wheeldon J. [2010], *Mapping Mixed Methods Research: Methods, Measures, and Meaning*, „Journal of Mixed Methods Research”, vol. 4(2), <https://doi.org/10.1177/1558689809358755>.
- Wong Ch.-S., Law K.S., Huang G.-H. [2008], *On the Importance of Conducting Construct-Level Analysis for Multidimensional Constructs in Theory Development and Testing*, „Journal of Management”, vol. 34(4), August, <https://doi.org/10.1177/0149206307312506>.
- Zappa P., Lomi A. [2015], *The Analysis of Multilevel Networks in Organizations: Models and Empirical Tests*, „Organizational Research Methods”, vol. 18(3), <https://doi.org/10.1177/1094428115579225>.
- Zhang Z., Zyphur M.J., Preacher K.J. [2009], *Testing Multilevel Mediation Using Hierarchical Linear Models: Problems and Solutions*, „Organizational Research Methods”, vol. 12(4), <https://doi.org/10.1177/1094428108327450>.

Research in Strategic Management – Reflections on Multidimensional Constructs, Mixed Methods Research and Multi-level Research (Abstract)

The aim of the article is to extend knowledge on the directions of developing research methodology in strategic management. That aim is realised through extensive study of the literature, mainly in the following foreign journals: „Journal of Mixed Methods Research”, „Organisational Research Methods”, „Business Research Quarterly”, „Academy of Management Journal”, „Strategic Organization”, „Academy of Management Review”, „Strategic Management Journal”, „Journal of Management”, „Academy of Management Review”, „Organization”. Each of these journals dealt in some capacity with the problems of research methods in management science (including strategic management) in the years 2010–2016.

The paper has five parts. The first presents general aspects of conducting research in strategic management, including the limitations and challenges. The issues connected with conceptualising constructs, especially multidimensional ones, are highlighted in the second part. The next two sections examine mixed methods research and the multi-level approach. The final section offers conclusions and recommendations on conducting research in strategic management.

Keywords: strategic management, multidimensional constructs, mixed methods research, multi-level research.